

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2025-38-61-73>

УДК 378.016:613

Авраменко Олег Борисович,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри техніко-технологічних дисциплін,
охорони праці та безпеки життєдіяльності,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
Умань, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6594-801X>
aaaaoobbb3@ukr.net

Куявець Дмитро Миколайович,

аспірант,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
Умань, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-0986-3648>
dmytro.kuiavets@gmail.com

ЕВОЛЮЦІЯ КОМПОНЕНТІВ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД

Анотація. Здоров'язбережувальна компетентність викладачів є важливим компонентом сучасної освітньої системи, що відображає здатність педагогів зберігати власне здоров'я та сприяти формуванню здоров'язбережувальної культури серед здобувачів освіти. З розвитком освітньої парадигми концепція цієї компетентності зазнала значних змін, що визначають її еволюцію. Мета дослідження – проаналізувати еволюцію компонентів здоров'язбережувальної компетентності викладачів у контексті сучасних зміни сучасної освітньої парадигми. Використовувалися теоретичні методи дослідження, зокрема аналіз наукових джерел, що дозволило простежити етапи розвитку здоров'язбережувальної компетентності викладачів. Також застосовувалися методи узагальнення і порівняння для визначення основних компонентів цієї компетентності. Дослідження виявило основні етапи еволюції поняття «здоров'язбережувальна компетентність» у контексті педагогічної практики. Спочатку вона була орієнтована лише на фізичне здоров'я педагога, згодом розширилася, включивши психічні, соціальні та особистісні складові здоров'я. Більш того, у процесі розвитку було визначено три основні моделі здоров'язберігаючої компетентності: медико-гігієнічна, психолого-педагогічна та

соціально-культурна. Встановлено, що сучасні підходи включають інтеграцію цифрових технологій і врахування соціально-культурних чинників у формуванні здоров'язбережувальної культури в освіті. Здоров'язбережувальна компетентність викладачів продовжує еволюціонувати, переходячи від традиційних підходів до комплексного розуміння здоров'я як багатовимірного явища. Сучасні методи її формування включають цифрові технології, активну педагогічну підтримку в кризових ситуаціях і сприяння розвитку здоров'язбережувальних заходів серед студентів. Окреслено важливість подальших досліджень в сфері використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі та підвищення кваліфікації викладачів.

Ключові слова: здоров'язбережувальна компетентність; викладачі; педагогічна діяльність; цифрові технології; підвищення кваліфікації.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Якісне здійснення професійної діяльності викладачами пов'язане не лише з високим рівнем професійної компетентності, а й здатністю формувати та провадити здоров'язбережувальну діяльність в освітньому середовищі. Здоров'язбережувальна компетентність викладача є важливим чинником підтримки фізичного, психологічного та соціального благополуччя здобувачів освіти різного рівня, а також забезпечення ефективності освітнього процесу. Модернізація процесу підготовки педагогічних кадрів, цифровізація освітніх практик, активна увага до проблеми інклюзивності в навчанні потребують сталого оновлення компонентів здоров'язбережувальної компетентності викладачів. Відтак, актуальним питанням є вивчення структурних складових цієї компетентності, її критеріїв та особливостей її формування в освітньому середовищі. Таким чином, дослідження зміни уявлень про компоненти здоров'язбережувальної компетентності потребує уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні здоров'язбережувальна компетентність розглядається як невід'ємний компонент компетентнісного підходу в освіті. Вчені акцентують увагу на необхідності впровадження інноваційних методик навчання, які сприятимуть її розвитку [1, с. 212-213]. Дослідження підтверджують значущість здоров'язбережувальної компетентності у сфері вищої освіти. Зокрема, В. Maksymchuk та співавт. [2, с. 26-28] досліджували її розвиток серед майбутніх педагогів, тоді як К. Mikkonen та співавт. [3, с. 80-81] здійснили систематичний аналіз компетентностей викладачів у галузі медичних наук. Н. Поліщук та Т. Осадченко акцентують увагу на важливості формування відповідних навичок ще на етапі підготовки майбутніх учителів [4, с. 25; 5, с. 263]. Т. Мостіпака наголошує на виключній ролі освітнього середовища у формуванні компетентності викладачів [6, с. 35]. У деяких дослідженнях увага приділяється ролі нормативно-правової бази у становленні здоров'язбережувальної компетентності педагогів. Так, О. Білоножко аналізує

особливості формування професійної культури викладачів у контексті воєнного стану, що актуалізує питання адаптації освітнього процесу до сучасних викликів [7, с. 43-44]. Особливе місце в науковій літературі займають дослідження щодо критеріїв та рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності. Так, Л. Малишева окреслює її основні складові, серед яких виокремлює компоненти: когнітивний; мотиваційний; поведінковий [8, с. 59]. Проте, важливим чинником перетворення зміни уявлень про здоров'язбереження в сфері освіти є цифровізація освітнього процесу, що підкреслюється у роботі М. Männistö та співавт. [9, с. 36-37], де розглядається вплив цифрових технологій на колаборативне навчання в галузі охорони здоров'я.

Таким чином, проаналізовані наукові джерела дозволяють зробити висновок, що здоров'язбережувальна компетентність є комплексним утворенням. Воно потребує інтегрованого підходу до розвитку, врахування сучасних тенденцій цифровізації та адаптації до змін, що відбуваються в результаті реформування сфери освіти.

Аналіз наукових джерел дозволяє визначити ключові підходи до розгляду здоров'язбережувальної компетентності викладачів. Певні з них присвячені структурі та компонентам цієї компетентності, її формуванню, розвитку та впливу на професійну діяльність педагогів. Незважаючи на це залишається низка невирішених питань, а саме: потреба комплексного аналізу трансформації компонентів цієї компетентності під впливом сучасних викликів, зокрема цифровізації освіти та впровадження дистанційного навчання; впливу запровадження воєнного стану на розвиток здоров'язбережувальної компетентності викладачів, що зумовлює необхідність адаптації освітньої методології до нових умов провадження навчальної діяльності. Відтак, напрям подальшого дослідження пов'язаний з осмисленням еволюції компонентів здоров'язбережувальної компетентності викладачів в умовах сучасного освітнього простору.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Мета статті – проаналізувати еволюцію компонентів здоров'язбережувальної компетентності викладачів у контексті сучасних змін сучасної освітньої парадигми.

Завдання статті:

1. Охарактеризувати ключові етапи розвитку поняття «здоров'язбережувальна компетентність» педагогів.
2. Узагальнити перспективні напрями вдосконалення структури та змісту здоров'язбережувальної компетентності в педагогічній освіті
3. Визначити сучасні підходи до формування здоров'язбережувальної компетентності викладачів в умовах реформування освіти.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH FINDINGS

Аналіз наукових джерел дозволяє окреслити еволюцію компонентів здоров'язбережувальної компетентності викладачів, підкреслюючи їхню значущість у

сучасному освітньому просторі. Поняття «здоров'язбережувальна компетентність» є міждисциплінарним поняттям на межі педагогіки, медицини та психології [12, с. 220]. Воно зазнало значної трансформації протягом останніх десятиліть. Спочатку це поняття трактувалося більш звужено, зосереджуючись переважно на фізичному здоров'ї педагога та його здатності передавати учням знання про здоровий спосіб життя [13, с. 142]. Однак з розвитком педагогічної науки та зміною соціальних викликів зміст поняття поступово розширювався, охоплюючи не лише фізичний, а й психічний, соціальний та духовний складники здоров'я [14, с. 412; 15, с. 183].

На ранніх етапах здоров'язбережувальна компетентність педагога розглядалася крізь призму традиційного підходу до фізичного виховання, де головний акцент робився на знаннях про гігієну, профілактику захворювань та здоровий спосіб життя. У цей період в освітньому просторі з'явилися перші програми, спрямовані на популяризацію фізичної активності серед учнів та вчителів. Водночас здоров'я педагога вважалося особистою справою, а його професійна діяльність не розглядалася як чинник, що безпосередньо впливає на формування культури здоров'я учнів.

Активна увага науковців до питання здоров'язбереження в освітньому середовищі дозволила дослідити взаємозв'язок між педагогічною діяльністю та станом здоров'я викладачів. Було виявлено, що професійна діяльність педагога супроводжується значними психоемоційними навантаженнями, що може призводити до професійного вигорання, хронічної втоми та розвитку психосоматичних захворювань. Ці дослідження сприяли перегляду традиційних підходів і розширенню поняття здоров'язбережувальної компетентності.

Надалі відбувся перехід до інтегрованого підходу, згідно з яким здоров'язбережувальна компетентність почала розглядатися як комплекс знань, умінь і цінностей, що дозволяють педагогу не лише підтримувати власне здоров'я, а й формувати здоров'язбережувальну культуру серед учнів.

У таблиці 1 представлено узагальнене уявлення про зміну розуміння сутності здоров'язбережувальної компетентності викладачів (табл. 1).

Таблиця 1

Еволюція компонентів здоров'язбережувальної компетентності викладачів

Період	Розширення сутності компетентності	Ключові характеристики та зміни
До 2000-х років	фізичне здоров'я та профілактика захворювань	Переважно орієнтація на фізичне здоров'я, основні знання про профілактику та здоровий спосіб життя
2000-2010 роки	+ психічне здоров'я та емоційне благополуччя	Поступове поглиблення розуміння психологічних чинників здоров'я викладачів, включаючи потребу управління емоціями та запобігання вигоранню

2010-2020 роки	+ соціалізація і комунікація	Розвиток навичок ефективної комунікації в контексті здоров'язбереження, уявлення про здоров'я як соціально-культурну складову
2020-2025 роки	+ здоров'я в умовах цифровізації освіти	Переваги використання цифрових технологій для підтримки здоров'я, розвиток дистанційного навчання та пов'язані з цим ризики для здоров'я учасників освітнього процесу

Джерело: власна розробка авторів

Таким чином, встановлено ключові етапи еволюції здоров'язбережувальної компетентності викладачів, включаючи розвиток нових компонентів у контексті змін освітньої парадигми. Вважаємо, що надалі спостерігатиметься подальша інтеграція комплексного підходу до здоров'я, яка вражатиметься у поєднанні фізичного, психічного, соціального та цифрового чинників здоров'я, розвитку самосвідомості та здоров'яформуючого освітнього середовища.

У результаті аналізу структури та змісту здоров'язбережувальної компетентності у педагогічній сфері встановлено, що її основними компонентами для викладачів є: аксіологічний; мотиваційний; інформаційно-когнітивний. У процесі розвитку уявлень зазначені компоненти доповнюються та трансформуються у: пізнавально-когнітивний; мотиваційно-ціннісний; діяльнісно-поведінковий. Таким чином, можна виділити сім ключових компонентів: аксіологічний; мотиваційний; інформаційно-когнітивний; психофізіологічний; діяльнісний; комунікативний; рефлексивний. Вони відображають різноманітність поглядів на складові предмету дослідження, що додатково вказує на еволюцію підходів до визначення складових здоров'язбережувальної компетентності викладачів.

Базуючись на вивченні особливостей зазначених компонентів було виявлено декілька моделей здоров'язбережувальної компетентності, зокрема:

1) медико-гігієнічна модель, що фокусується на фізичному здоров'ї та профілактиці захворювань;

2) психолого-педагогічна модель, яка включає психоемоційне благополуччя педагога та його здатність створювати сприятливий мікроклімат в освітньому середовищі;

3) соціально-культурна модель, що підкреслює значення соціальної взаємодії, професійної підтримки та розвитку педагогічної рефлексії.

Таким чином, спостерігаємо сталу трансформацію поняття «здоров'язбережувальної компетентності» в контексті педагогічної діяльності. Її слід розглядати як міждисциплінарне явище, що акцентовано передбачає цифровізацію освітньої галузі та розвиток методології дистанційного навчання, а також психолого-педагогічну підтримку викладачів глобальних криз (наприклад, пандемія COVID-19, воєнний стан, зростання професійного навантаження). Еволюція поняття «здоров'язберігаюча компетентність» викладачів демонструє поступове розширення його

змісту – від суто фізичного здоров'я до комплексного розуміння здоров'я як багатовимірного феномену. Сучасний підхід передбачає не лише збереження власного здоров'я педагогом, а й його активну участь у формуванні здоров'язбережувальної культури освітнього середовища. Це вимагає перегляду традиційних методів підготовки майбутніх фахівців, «агресивного маркетингу» здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі та забезпечення підвищення кваліфікації педагогів у цьому напрямку.

Отже, еволюція компонентів здоров'язбережувальної компетентності викладачів відображає тенденцію до інтеграції здоров'язбережувальних практик у професійну діяльність, що сприяє підвищенню якості освіти та благополуччю учасників освітнього процесу. Розвиток здоров'язбережувальної компетентності викладача забезпечує успішність педагогічної взаємодії та впливає на емоційне та психологічне благополуччя спеціаліста. Відповідно, формування сфокусованого мислення на збереження й зміцнення здоров'я є невід'ємним компонентом здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців. Ефективне формування здоров'язбережувальної компетентності забезпечується впливом системи педагогічних методів на свідомість і поведінку учасників освітнього процесу шляхом формування у них життєвих навичок, сприятливих для їхнього здоров'я, безпеки та гармонійного розвитку. Це підкреслює важливість інтеграції здоров'язбережувальних практик у професійну діяльність викладачів.

Попри значну увагу сьогодні до формування здоров'язбережувальної компетентності, існують певні перепони реалізації цього процесу. Насамперед, це пов'язано з необхідністю розробки заходів розвитку зазначеної компетентності у викладачів з урахуванням актуальної компонентної структури. Перепорою на шляху до реалізації цього завдання є відсутність системного підходу до підвищення кваліфікації викладачів у сфері збереження здоров'я.

З огляду на проведений аналіз спробуємо графічно представити модель компонентів сучасної здоров'язбережувальної компетентності викладачів, яка може виступати в якості системоорганізуючого чинника при вдосконаленні знань та вмінь викладачів (рис. 1).

Компонент «знання» пов'язаний з необхідністю підтримки когнітивних здібностей викладачів через поглиблення та оновлення відомостей про: основи фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я; теоретичні засади здоров'язбережувальної педагогіки; методи профілактики професійного вигорання; інноваційні технології здоров'язбереження в освіті.

Компонент «уміння та навички» є операційно-діяльнісним та передбачає практичну реалізацію попереднього компоненту через: застосування здоров'язбережувальних методик у навчальному процесі; формування сприятливого психологічного клімату в аудиторії; використання цифрових технологій для підтримки здоров'я; організація активних перерв та позааудиторних заходів.

Рис. 1. Модель компонентів сучасної здоров'язбережувальної компетентності викладачів

Джерело: власна розробка авторів

Компонент «ставлення» є комплексним і зумовлений необхідністю вироблення цінностей, які будуть спільними як для викладачів, так і для здобувачів освіти. Це дозволить створити здоров'язбережувальне освітнє середовище на мікрорівні (заклад освіти) через: усвідомлення значущості здоров'я у професійній діяльності; готовність інтегрувати здоров'язбережувальні практики в особисте життя; орієнтацію на саморозвиток і постійне вдосконалення здоров'язбережувальної компетентності; відповідальність за власне здоров'я та здоров'я оточуючих.

«Взаємодія» пояснюється як компонент здоров'язбережувальної компетентності, що пов'язаний зі складовими – соціалізація та комунікація. Відповідно, його формування пов'язане з: розвитком навичок ефективної комунікації та співпраці в педагогічному колективі; взаємодією зі здобувачами освіти, батьками, колегами щодо питань здорового способу життя; участю у здоров'язбережувальних заходах; створенням доброзичливого та безпечного освітнього середовища.

Компонент «цифрові технології» є доволі однозначним. Проте, його слід розглядати з урахуванням можливості сукупного розвитку цифрової та здоров'язбережувальної компетентностей в процесі використання мобільних технологій. Загалом, цей компонент передбачає: використання мобільних та носимих технологій для моніторингу стану здоров'я; застосування дистанційних технологій для психологічної підтримки учасників освітнього процесу; впровадження інтерактивних методів навчання для покращення фізичної активності.

Таким чином, еволюція поняття «здоров'язбережувальна компетентність» відображає розширення його змісту та структури, а сучасні підходи до формування цієї компетентності орієнтовані на впровадження здоров'язбережувальних технологій у професійну діяльність викладачів, підвищення кваліфікації педагогів, удосконалення підготовки майбутніх фахівців.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

У результаті дослідження було проаналізовано еволюцію компонентів здоров'язбережувальної компетентності викладачів у контексті змін сучасної освітньої парадигми. Встановлено, що поняття здоров'язбережувальної компетентності, яке спочатку зосереджувалося на фізичному здоров'ї педагога, поступово розширювалося, включаючи психічні, соціальні та особистісні складники здоров'я. В результаті окреслився міждисциплінарний підхід до розуміння цього поняття, що охоплює знання, уміння і цінності, які дозволяють викладачам не лише зберігати власне здоров'я, але й формувати здоров'язберігаючу культуру в освітньому середовищі. Крім того, було виокремлено основні компоненти цієї компетентності: аксіологічний, мотиваційний, інформаційно-когнітивний, психофізіологічний, діяльнісний, комунікативний та рефлексивний, які відображають багатогранний підхід до її формування. Сучасні підходи до формування здоров'язбережувальної компетентності передбачають використання цифрових технологій і активну підтримку педагогів у кризових ситуаціях.

Водночас важливими є наступні **перспективи подальших досліджень**: вивчення ефективності використання здоров'язбережувальних технологій у педагогічній практиці здобувачів освіти різного рівня; розробка програм підвищення кваліфікації для викладачів у сфері здоров'я.

5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Цуркан, М., Ляковська, А.-Х., Харовська, І., 2025. Здоров'язбережувальна компетентність педагога як основа компетентнісного підходу в сучасному освітньому процесі. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 14, 211-224. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14834426>.
2. Maksymchuk, B., Matviichuk, T., Solovyov, V., Davydenko, H., Soichuk, R., & Khurtenko O., 2020. Developing healthcare competency in future teachers. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 12(3), 24-43. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/12.3/307>.
3. Mikkonen, K., Ojala, T., Sjögren, T., Piirainen, A., Koskinen, C., & Koskinen, M., 2018. Competence areas of health science teachers—A systematic review of quantitative studies. *Nurse Education Today*, 70, 77-86. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2018.08.017>.

4. Поліщук, Н. А., 2016. Теоретичні основи сутності здоров'язбережувальної компетентності вчителя. *Педагогічний пошук*, 3, 24–27. Доступно: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pedp_2016_3_8.pdf>.
5. Осадченко, Т., 2016. Структурні компоненти здоров'язбережувальної компетенції майбутнього вчителя початкової школи. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Педагогічні науки*, 147, 261–264. Доступно: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nz_p_2016_147_67.pdf>.
6. Мостіпака, Т. П., 2017. Роль здоров'язберігаючої компетентності педагога в умовах сучасного освітнього простору. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*, 3, 32–39. Доступно: <<http://eprints.zu.edu.ua/26077/1/%D0%BC%D0%BE%D1%81%D1%82%20%D1%84%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>>.
7. Білоножко, О., 2024. Здоров'язбережувальна компетентність як складова професійної культури педагога: особливості формування в умовах воєнного стану. *Вісник післядипломної освіти: збірник наукових праць. Серія «Педагогічні науки»*, 29(58), 40–52. DOI: <https://doi.org/10.58442/3041-1831>.
8. Малишева, Л. С., 2017. Здоров'язбережувальна компетентність майбутніх учителів початкової школи: сутність та критерії. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. Педагогічні науки*, 4, 57–62. Доступно: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvpu_pupp_2017_4_12.pdf>.
9. Männistö, M., Mikkonen, K., Kuivila, H. M., Koskinen, C., Koivula, M., & Sjögren, T., 2020. Health and social care educators' competence in digital collaborative learning: a cross-sectional survey. *Sage Open*, 10(4), 24–48. DOI: <https://doi.org/10.1177/2158244020962780>.
10. Василюк, О., 2022. Здоров'язбережувальна компетентність сучасного викладача іноземної мови як важлива складова професійної компетентності. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 106–115. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-63-106-115>.
11. Immonen, K., Tuomikoski, A. M., Kääriäinen, M., Oikarinen, A., Holopainen, A., & Kuivila, H., 2022. Evidence-based healthcare competence of social and healthcare educators: A systematic review of mixed methods. *Nurse Education Today*, 108, 1–20. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2021.105190>.

12. Хольченкова, Н., 2017. Сучасні підходи до інтерпретації поняття «здоров'язбережувальна компетентність» в умовах реформування системи освіти України. *Vzdelávanie a spoločnosť II. С.*, 218–223. Доступно: <<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova9/subor/Kholchenkova.pdf>>.
13. Успенська, В. М., 2010. Здоров'язбережувальна компетентність учителя з основ здоров'я та шляхи її розвитку. *Вісник післядипломної освіти*, 2, 140–149. Доступно: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Vpo_2010_2_19.pdf>.
14. Петриченко, Л. О., 2017. Здоров'язбережувальна компетентність студентів вищого педагогічного навчального закладу. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*, 4, 411–416. Доступно: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Nvmdu_p_2017_4_79.pdf>.
15. Самусь, Т. В., 2017. Структура здоров'язбережувальної компетентності майбутніх викладачів професійного навчання у професійній підготовці. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2(78), 181–185. Доступно: <<https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/download/3412/3021>>.

EVOLUTION OF THE COMPONENTS OF HEALTH-SAVING COMPETENCE OF TEACHERS: A MODERN PERSPECTIVE

Oleg Avramenko,

Professor, Doctor of Pedagogy Sciences,
Professor of the Technical and Technological Disciplines of
Labor Protection and Life Safety Department,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,
Uman, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6594-801X>
aaaooobbb3@ukr.net

Dmytro Kuyavets,

Postgraduate Student,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Uman, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-0986-3648>
dmytro.kuiavets@gmail.com

Abstract. Health-saving competence of teachers is an important component of the modern educational system, reflecting educators' ability to maintain their own health and contribute to the formation of a health-saving culture among learners. With the

development of the educational paradigm, the concept of this competence has undergone significant changes, defining its evolution. Objectives isto analyze the evolution of the components of health-saving competence of teachers in the context of contemporary changes in the educational paradigm. Methods. Theoretical research methods were used, including analysis of scientific sources, which allowed tracing the stages of the development of teachers' health-saving competence. Generalization and comparison methods were also applied to determine the main components of this competence. Results. The study identified the key stages of the evolution of the concept of «health-saving competence» in the context of pedagogical practice. Initially, it focused only on the teacher's physical health, but later expanded to include mental, social, and personal aspects of health. Furthermore, three main models of health-saving competence were defined during the development: medical-hygienic, psychological-pedagogical, and socio-cultural. It was established that modern approaches incorporate the integration of digital technologies and consideration of socio-cultural factors in the formation of a health-saving culture in education. Conclusions. The health-saving competence of teachers continues to evolve, moving from traditional approaches to a comprehensive understanding of health as a multidimensional phenomenon. Modern methods of its formation include digital technologies, active pedagogical support in crisis situations, and the promotion of health-saving activities among students. The importance of further research in the field of using health-saving technologies in the educational process and enhancing teacher qualifications has been outlined.

Keywords: health-saving competence; teachers; pedagogical activity; digital technologies; professional development.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Tsurkan, M., Liaskovska, A.-Kh., Kharovska, I., 2025. Zdoroviazberezhualna kompetentnist pedahoha yak osnova kompetentnisnoho pidkhodu v suchasnomu osvithnomu protsesi [Health-preserving competence of a teacher as the basis of a competence-based approach in the modern educational process]. *Pedahohichna Akademiia: naukovi zapysky*, 14, 211-224. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14834426>.
2. Maksymchuk, B., Matviichuk, T., Solovyov, V., Davydenko, H., Soichuk, R., & Khurtenko O., 2020. Developing healthcare competency in future teachers. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 12(3), 24–43. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/12.3/307>.
3. Mikkonen, K., Ojala, T., Sjögren, T., Piirainen, A., Koskinen, C., & Koskinen, M., 2018. Competence areas of health science teachers—A systematic review of quantitative studies. *Nurse Education Today*, 70, 77–86. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2018.08.017>.

4. Polishchuk, N. A., 2016. Teoretychni osnovy sutnosti zdoroviazberezhuvalnoi kompetentnosti vchytelia [Theoretical foundations of the essence of a teacher's health-preserving competence]. *Pedahohichnyi poshuk*, 3, 24–27. Dostupno: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pedp_2016_3_8.pdf>.

5. Osadchenko, T., 2016. Strukturni komponenty zdoroviazberezhuvalnoi kompetentsii maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly [Structural components of health-preserving competence of future primary school teachers]. *Naukovi zapysky [Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka]. Seriya: Pedahohichni nauky*, 147, 261–264. Dostupno: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nz_p_2016_147_67.pdf>.

6. Mostipaka, T. P., 2017. Rol zdoroviazberihaiuchoї kompetentnosti pedahoha v umovakh suchasnoho osvithnoho prostoru [The role of a teacher's health-preserving competence in the context of the modern educational space]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*, 3, 32–39. Dostupno: <<http://eprints.zu.edu.ua/26077/1/%D0%BC%D0%BE%D1%81%D1%82%20%D1%84%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>>.

7. Bilonozhko, O., 2024. Zdoroviazberezhuvalna kompetentnist yak skladova profesiinoї kultury pedahoha: osoblyvosti formuvannia v umovakh voiennoho stanu [Health-preserving competence as a component of a teacher's professional culture: specifics of formation under martial law]. *Visnyk pisliadyplomnoi osvity: zbirnyk naukovykh prats. Seriya «Pedahohichni nauky»*, 29(58), 40–52. DOI: <https://doi.org/10.58442/3041-1831>.

8. Malysheva, L. S., 2017. Zdoroviazberezhuvalna kompetentnist maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly: sutnist ta kryterii [Health-preserving competence of future primary school teachers: essence and criteria]. *Naukovyi visnyk Pivdennoukrajinskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. K.D. Ushynskoho. Pedahohichni nauky*, 4, 57–62. Dostupno: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvpu_pupp_2017_4_12.pdf>.

9. Männistö, M., Mikkonen, K., Kuivila, H. M., Koskinen, C., Koivula, M., & Sjögren, T., 2020. Health and social care educators competence in digital collaborative learning: a cross-sectional survey. *Sage Open*, 10(4), 24–48. DOI: <https://doi.org/10.1177/2158244020962780>.

10. Vasyliuk, O., 2022. Zdoroviazberezhuvalna kompetentnist suchasnoho vykladacha inozemnoi movy yak vazhlyva skladova profesiinoї kompetentnosti [Health-preserving competence of a modern foreign language teacher as an important component of professional competence]. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 106–115. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-63-106-115>.

11. Immonen, K., Tuomikoski, A. M., Kääriäinen, M., Oikarinen, A., Holopainen, A., & Kuivila, H., 2022. Evidence-based healthcare competence of social and healthcare educators: A systematic review of mixed methods. *Nurse Education Today*, 108, 1-20. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2021.105190>.

12. Kholchenkova, N., 2017. Suchasni pidkhody do interpretatsii poniattia «zdoroviazberezhualna kompetentnist» v umovakh reformuvannia systemy osvity Ukrainy [Modern approaches to interpreting the concept of “health-preserving competence” under the conditions of education reform in Ukraine]. *Vzdelávanie a spoločnosť II. S.*, 218–223. Dostupno: <<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova9/subor/Kholchenkova.pdf>>.

13. Uspenska, V. M., 2010. Zdoroviazberezhualna kompetentnist uchytelia z osnov zdorovia ta shliakhy yii rozvytku [Health-preserving competence of the health basics teacher and ways of its development]. *Visnyk pisliadyplomnoi osvity*, 2, 140–149. Dostupno: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vpo_2010_2_19.pdf>.

14. Petrychenko, L. O., 2017. Zdoroviazberezhualna kompetentnist studentiv vyshchoho pedahohichnoho navchalnoho zakladu [Health-preserving competence of students of higher pedagogical institutions]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky*, 4, 411–416. Dostupno: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvmdu_p_2017_4_79.pdf>.

15. Samus, T. V., 2017. Struktura zdoroviazberezhualnoi kompetentnosti maibutnikh vykladachiv profesiinoho navchannia u profesiinii pidhotovtsi [Structure of health-preserving competence of future vocational education teachers in the process of professional training]. *Zbirnyk naukovykh prats «Pedahohichni nauky»*, 2(78), 181–185. Dostupno: <<https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/download/3412/3021>>.